

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. VI. De Inceptione & Desitione rerum: & de Maximo & Minimo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

detinet quo minus semper gravitet, & perpetuo deorsum ad centrum nitatur.

VI. *Equitur lapidem huiusmodi pen- silem in aere.*
Contra tertio: si secundo instante non gravitet, ergo si Deus illo instante asserem annihilaret, haerere lapis ille pensilis in aere, à nullo sustentatus, quod planè est incredibile: quæ autem necessitas tam mira, tamque peregrina affirmandi?

VII. *Nulla experientia probat lapidem non semper agere in asserem.*
Dicit n. 46. ad hæc & similia nos cogi experientijs. Contra, experientia quidem probant asserem à lapide pressum, non nisi post dies aliquot frangi, & ignem non statim, & totum simul, sed paulatim, & per partes calorem, & formam ignis in materia sibi applicatâ producere: nulla tamen experientia ostendit lapidem alternis tantum instantibus gravitare, aut ingentem ignem passio capaci debite applicatum harere aliquantisper, & non illico operari.

VIII. *Resp. ergo lapidum ab initio asserem semper premere, & insensibiliter curvare, donec frangatur.*
Ad argumentum itaque n. 2. propositum respondet, pondus illud, ubi primum asseri imponitur, gravitare, nec gravitationem unquam intermittere. Producit ergo aliquid in asserem ab initio, partes illas scilicet quibus incumbit, imperceptibiliter laxando, vel incurvando, aut aliquid ad fractionem tendens in ijs producendo. Partes verò illæ perpetuâ ponderis illius gravitatione pressæ, magis ac magis continuè insensibiliter laxantur, & immutantur: quo fit, ut vires asseris resistivæ, quæ ab initio erant maximæ, sensim minuantur: sicque asser tandem, cum non sit amplius ferendo, rumpitur.

IX. *Dices: si lapis continenter gravitaret, multo citius frangeretur asserem.*
Dices, si lapis asseri impositus perpetuo gravitet, & partes illæ sine intermissione urgantur, & incurvantur, asser non post dies aliquot vel annos, sed brevissimo tempore frangeretur. Resp. hoc pendere à majore vel minore excessu in gravitate lapidis, & viribus resistendi in asserem: potest enim esse talis excessus, ut non post diem, vel horam, sed statim, & in ictu oculi asser frangatur. Potest verò e contra, esse tanta vis resistendi in asserem, & excessus in gravitate tam exiguus, ut non nisi post mensem, imò forte annum asser rumpatur.

num asser rumpatur.

X. *Exemplo horologii.*
Res exemplo declaratur. In horologio solari potest umbra gnomonis horam integram, vel etiam diem infumere pertranscundo latitudinem unius pilinidè posset annus in tantillo spatio percurrere, impendi, ut demonstrant Mathematici, si nimirum sol milles moveretur lentius quam modò movetur. Quod etiam attemperatis ad certam mensuram ponderibus, posset in horologio rotato contingere. Sicut ergo umbra gnomonis, vel manus horologii his ponderibus circumacta, potest tam lentè promoveri, quidni attemperari etiam ita poterit pondus alicujus lapidis cum viribus resistendi in aliquo asserem, ut lentissimè deprimatur nec nisi post mensem, imò etiam annum, ad eum incurvationis gradum asser perveniat, ut dissiliat?

XI. *Dua solutio- nes hujus difficultatis in se con- feruntur.*
Nec video cur P. Arriaga hanc responsionem vocet ridiculam. Judicet quivis utrum magis hanc censuram mereatur, dicere lapidem asseri imposi- tum consueque continenter cum paulatim incurvare, donec rumpatur, an dicere lapidem prægrandem ei- dem asseri impositum, per intervalla non gravitare, nec omnino asseri incumbere, sicque lapides mola- res, si trabs, cui prius incumbebant, auferretur, hæsu- ros aliquantisper pensiles in aere, nemine detinente: aut etiam dicere, ignem manui aut aëri applicatum, non statim in ijs aliquid producere, sed haerere tan- tis per, quasi opus sit deliberatione aut consultatione, ut causa necessaria ad operationem se determi- net.

XII. *Plura hæc de re infra in li- in sumis.*
Alia ad interruptionem, seu morulas in altera- tione, & augmentatione probandam, locis citatis, asser hic auctor: sed ex ijs, quæ hac & præcedente sectione dicta sunt, existimo ea omnia facile solvi posse. De hoc tamen argumento plura infra in li- mili dicentur d. 7. l. 3. Sententiam verò illam, prout ponit morulas in motu locali, impugnavi in Physi- cis d. 44. sect. 2. & 3.

DISPUTATIO VI.

De Inceptione, & Desitione rerum: & de Maximo & Minimo.

Qua sit ratio, cur dicantur res desinere intrinsecè, vel extrinsecè.
Duos incipiendi & desinendi modos in Physi- cis tradidi d. 37. sect. 3. nempe per *primum* & *ultimum* esse, quod est incipere & desinere *intrinsecè*, quia scilicet primum & ultimum in- stans spectat ad intrinsecam durationem, & existen- tiam rerum, quæ sic incipiunt & desinunt, cum in eo instante verè sint. Alius modus est, per *primum* & *ultimum non esse*, quod dici solet, incipere, & desine- re *extrinsecè*, quia instans illud nō spectat ad intrin- secam durationem, & existentiam illarum rerum, cum verè in illo non sint. Hic ergo principia tunc generatim tradita, rebus singulis in particulari sunt applicanda. Ad rectam tamen horum intelligentiam, supponenda sententia, quam in Physiis tradidi d. 45. continuum scilicet componi ex partibus & punctis, sine illâ enim opinione res hæc compositè intelligi non potest.

SECTIO I.

Declarantur particulares variarum rerum modi incipiendi & desinendi.

Prima Conclusio: res essentialiter successivæ, ut tempus, non possunt incipere & desinere per pri-
R. P. Th. Comptoni Philosophia

num & ultimum esse, & intrinsecè: possunt tamen sic incipere & desinere res per accidens tantum suc- cessivæ, ut calor, frigus, &c. Ratio primæ partis est, quia essentialiter successivum includit in suo con- ceptu prius & posterius, in instante autem reperiri prius & posterius non possunt, sed quæ producuntur in instante, simul producuntur necesse est, quod partibus temporis repugnat.

II. *Posse tamen res essentialiter successivæ secun- dum ultimum complementum sui incipere & desinere in instante seu intrinsecè, nam hoc nihil est aliud dicere, quam ultimum instans determinatum terminativum horæ ex gr. produci in instante, & desinere in tempore, ita ut verum sit dicere, nunc est hora completa, seu ultimum illius complementum jam existit.* Et hæc videtur causa cur instantia isthæ vocentur *mutata esse*, quod scilicet res in ijs non tam mutantur, quam denotetur mutationem in ijs im- mediatè antè præcessisse.

II. *Res per ac- cidens suc- cessivæ pos- sunt inci- pere & de- sinere in- trinsecè.*
Secunda pars conclusionis, de rebus per accidens successivis, probatur: licet enim de facto frigus, calor, & alia hujusmodi producantur in tempore, & successivè ratione contrarij expellendi, si tamen non esset contrarium, produceretur sicut lux in instante, per & de- ut contigisse videtur in primâ rerum conditione, sine in- trinsecè

tem quoad varies gradus, tam caloris, quam frigoris, & aliorum accidentium quæ habent contrarium. Quod ergo producantur successive, est merè per accidens, & non ex intrinsecâ earum rerum naturâ, & essentiâ.

IV. Angelus, & huiusmodi res permanentes produci possunt in tempore.

Secunda conclusio: res permanentes, etiam indivisibiles, quæ possunt durare per tempus divisibile, ut Angelus, anima rationalis, puncta materiæ, & quantitatis, aut aliorum accidentium, possunt non solum incipere intrinsecè, & per primum esse, seu in instante, & finire per primum non esse & extrinsecè, seu in instante; sed etiam possunt incipere extrinsecè, seu per ultimum non esse & in tempore, & finire intrinsecè, seu per ultimum esse, & similiter in tempore. Hæc secunda pars conclusionis non caret difficultate.

V. Ostenditur rem indivisibilem produci posse in tempore.

Probat tamen primò: siquid obstat quo minus produci possint res istæ in tempore aliquo divisibili, maxime quia sunt entitative indivisibiles, & non habent partes, quarum una producat post aliam, sed hoc non obstat, ergo. Probat minor, indivisibilitas alicuius rei non obstat quo minus destruat in parte temporis, ergo nec quo minus in eadem producat. Consequentia videtur clara, nec enim quoad hoc minus requiruntur plures partes rei, quarum una destruat post aliam, quam quarum una post aliam producat. Antecedens itaque probatur, instans, seu mutatum esse temporis (suppono hinc opinionem Aristotelis de constitutione temporis ex partibus & punctis) definit in tempore, cum per unicum tantum instans duret, ergo definit successive ex parte temporis.

Instans temporis definit in tempore.

VI. Unio indivisibilis graduum caloris successivè inducitur in tempore.

Secundò probatur: quando calor expellit frigus è subiecto, omnes partes caloris producuntur in tempore: quando ergo pars tertij vel quarti gradus caloris inducitur in subiectum, eodem tempore unitur prioribus gradibus, nec enim ad minimum tempus potest esse in subiecto quartus gradus, quin uniatur tertio, ut apud omnes est in confesso, ergo producit unitus, ergo simul cum parte illâ producit unio, ergo unio producit in tempore, sicut pars quam unit, sed unio illa indivisibilis, ergo aliquid indivisibile potest produci in tempore.

VII. Angelus potest durare in tempore, ergo & in tempore produci. Producere tunc Angelus simultaneè ex parte sui.

Tertio: res indivisibilis, ut punctum, Angelus, vel anima, possunt durare per tempus, & successive, ergo & possunt in tempore produci: sicut enim arguitur quod producit successive, debet illius pars produci post aliam; ita argui posset, id quod durat successive, debere habere partes quarum una duret post aliam. Quemadmodum verò respondetur, durare Angelum successive ex parte temporis, sed simultaneè ex parte sui, idem dici poterit de primâ productione.

VIII. Licet punctum quantitas non possit produci in spatio divisibili loci: potest tamen in parte divisibili temporis.

Dices primò: punctum materiæ, vel quantitatis non potest produci in spatio divisibili loci, ergo nec in spatio divisibili temporis. Contrâ, nec potest durare in spatio divisibili loci, & tamen negabit nullus durare posse in parte divisibili temporis. Potest tamen punctum materiæ vel quantitatis, si producat dum corpus illud movetur produci primò in spatio loci divisibili, sicut & postea eidem per motum respondere, non tamen permanentem. Disparitas ergo est, quod sit contra essentiam indivisibilis correspondere spatio loci divisibili: cum enim sit ex essentiâ suâ indivisibile extensionis, ipso facto quod correspondet spatio divisibili, esset simul divisibile extensionis, sicque sequeretur duo contradictoria. Et eadem est ratio cur licet res permanentes produci possint in tempore, nihilominus res essentialiter successive produci nequeat in instante; quia scilicet haberet aliquid contra suam essentiam, cum essentialiter petat ut una pars producat post aliam. Sicut

Nec pars temporis produci potest in instante, nec instans in tempore.

nec è contrâ potest instans temporis produci in tempore, quia non debet existere nisi per instans.

Dices secundò, hinc sequi actionem illam productivam Angeli fore & primam ejus productionem & conservationem: quod tamen videtur implicare, cum conservatio denotet primam productionem præcessisse.

Sed contrâ, quoad hoc enim eadem est difficultas de omni re, quæ producitur successive, cum enim nulla sit illius pars, quæ non producat successive, consequenter omnis pars actionis hujus termini ponitur similiter successive, & in tempore, ergo eodem modo erit prima productio & conservatio. Resp. itaque actionem non dici conservationem proprie, nisi post aliquod tempus completum, seu terminatum aliquo instante determinato, in quo dici possit nunc actio est: & usque ad illud instans dicitur prima productio, quia usque ab illud res est in primo produci.

IX. Obij. actio nem illam fore & primam productionem & conservationem. Quando dicitur actio esse prima productio, incipit appellari conservationem.

SECTIO II.

An, & quibus rebus statuendi sint termini magnitudinis, & parvitat.

Quatuor à Philosophis statuuntur termini rerum, duo versus magnitudinem, nempe maximum quod sit, & minimum quod non: ut si vivens aliquod possit perungere ad longitudinem duarum tantum ulnarum, longitudo duarum ulnarum est maximum quod sit, seu maximus terminus ad quem potest res illa naturaliter pervenire, ac proinde vocatur terminus intrinsecus. Longitudo autem superior proxima in magnitudine duabus ulnis dicitur minimum quod non seu minimum ex majoribus omnibus mensuris, ad quas res illa non potest naturaliter pervenire, quæ de causâ vocatur terminus extrinsecus.

I. Duo termini magnitudinis: Maximum quod sit, & Minimum quod non.

Duo etiam statuuntur termini versus parvitatem, nempe, minimum quod sit, seu minima ex ijs quantitatibus sub quibus res aliqua potest naturaliter persistere, & dicitur terminus intrinsecus. Alius terminus dicitur maximum quod non, seu maxima ex ijs omnibus mensuris versus parvitatem, sub quibus res illa non potest naturaliter subsistere, hęcque vocatur terminus extrinsecus, quia est extra naturalem constitutionem illius rei, sicut supra diximus de modis definendi extrinsecè, & intrinsecè. Cum ergo rebus omnibus idem statui termini non possint, inquirendum quos quæq; fines ac limites sortiantur.

II. Duo termini parvitat: Minimum quod sit, & Maximum quod non.

Non procedit questio in ordine ad Divinam potentiam, cum miraculosè non videatur implicare, ut ipse quæcumque tam viventia, quam non viventia in quavis quantitate producat, & conservet. Non etiam est sermo secundum naturalem constitutionem universi, neque enim stantibus rebus ut stant, potest ignis in hoc universo in majori dimensione produci, aut conservari, quam sit ambitus superficiæ concavæ spheræ Lunæ, cum ab illâ impediatur quo minus ulterius se dilatet. Ignis etiam in hac infimâ regione aeris in valde exigua quantitate conservari non potest, ob contraria scilicet, quæ in ipsum agerent, & extinguerent.

III. Non esset sermo hic de terminis rerum in ordine ad Divinam potentiam.

Inquirimus ergo: utrum spectatis merè naturis rerum, possit Deus in quacunque majore, vel minore quantitate, aut parte materiæ, producere res, absque eò quod vis inferatur earum naturis, vel miraculum ullum interveniat: an verò ita res aliqua ex naturâ suâ sibi determinent certum aliquem terminum magnitudinis, aut parvitat, ut in majore, vel minori naturaliter esse non possint.

IV. Status præsentis controversiæ.

Dico primò: viventia viâ generationis requirunt terminum parvitat, seu minimum quod sit, saltem

V. mora.

Viventia in primâ generatione habent terminum parvitatis.

Ratio est, quia diversitas organorum certam magnitudinem quantitatis, sicut enim viâ corruptionis, & præternaturaliter possunt viventia, & alia conservari sine talibus determinatis dispositionibus, sine quibus tamen non possunt primò produci, ut aqua sine frigore; ita & viventia sine tali determinatâ quantitate; ac in primâ productione.

Aliud est in viventibus conservatio, de non eisdem habent terminos parvitat. in conservatione, ac in primâ productione.

VI. Quoad terminum magnitudinis, dico secundo: mihi non videntur statuendi viventibus termini magnitudinis mathematicè, sed solum moraliter, ita ut ultra tantam magnitudinem, plus minùs, non possint viventia extendi. Prima pars conclusionis ex eo constat, quòd licet homines quando sunt in statu, sint ejusdem altitudinis toto illo tempore, non tamen ita mathematicè, ut uno tempore non sint aliquantulum saltem altiores, quàm alio: sic enim quando longâ ægritudine consumuntur, & arcescunt omnes partes corporis, & consequenter aliquid carnis perditur in plantis pedum, & in vertice capitis; non est tam altus homo, mathematicè loquendo, atque antè: & quando multò plus materiæ acquisivit, ubi convaluit, est paulò altior, sicque non manet in eodem statu mathematicè loquendo, sed solum moraliter.

VII. Secunda etiam conclusionis pars, quòd scilicet terminus saltem aliquis moralis statuendus sit viventibus, probatur: viventia enim debent nutrirî, ac protinde ejusmodi sint oportet, quæ sumere commodè alimentum, & illud per omnes partes trajicere possint: si autem os distaret centum leucis à stomacho, stomachus multis miliaribus à reliquis partibus corporis, non posset nutrirî corpus illud, imò antè moreretur animal, quàm alimentum in stomachum perveniret. Quare non posset Deus, juxta naturalem exigentiam talis viventis, illud producere, sed illius tantum magnitudinis, quod posset commodè nutrirî. Deinde cerebrum in tantâ distantia non posset commodè refrigerare cor, nec cor spiritus vitales ad caput, & reliqua membra transmittere.

Cor item, & cerebrum non possent suis muneribus fungi.

VIII. Dico tertio: corpora quæ naturalem habent connexionem cum viventibus, certum etiam habent terminum magnitudinis in primâ productione. Ratio est, quia vel succedunt viventibus, ut cadaver, vel

in viventibus producantur, ut lac, sanguis, &c. sic certum habent in primâ productione terminum magnitudinis. que non possunt viventium magnitudinem, in quibus includuntur, excedere. Dixi quoad primam productionem, secus enim contingit in augmentatione, pluram enim cadavera in unum cumulum conjuncta inter se paulatim ununtur. Quod clarius constat in lacte, sanguine, & similibus, quæ separata à vivente non minùs quàm aqua, possunt in infinitum augeri.

Dico quartò: rebus aliis non videtur statutus terminus magnitudinis: nec enim est cur aqua, aer, ignis, & alia hujusmodi non possint ulterius & ulterius augeri in infinitum. Idem est de terrâ, saxis &c. Hæc est sententia Aristotelis 2. de Anima, text. 41. & communiter admittitur ab omnibus, nec ulla videtur ratio urgens in contrarium.

Dico quintò, aqua, aer, ignis, & alia hujusmodi inanimata homogenea non videntur, per se loquendo, habere terminum parvitat. sed posse in minore & minore parte produci & conservari in infinitum. Ratio est, quia non requirunt certam organizationem, & diversitatem dispositionum in variis suis partibus, ergo non est cur postulent certum terminum parvitat. Deinde, de facto, farina & arenæ videntur in quacunque minimâ parte conservari posse, cum quantumcunque imminuantur, adhuc persistant. Dixi, per se loquendo nam per accidens, ratione scilicet contrarij possunt petere minimum, cum in minori existere non possit ignis ex. gr. ratione aeris frigidi ambientis, & sic de cæteris. Hoc tamen est per accidens, nempe ratione contrarij: sicut etiam, ut suprà dixi, perunt per accidens terminum magnitudinis, ratione scilicet cæli ambientis, cujus limites ignis, & aliæ res sublunares excedere non possunt.

Dices: res istæ in tam parvâ, quantitate nil possunt agere, ergo nec esse, cum esse sit propter operari. Resp. esse producere & conservare suas passiones. Deinde possunt producere Unionem continuativam cum aliâ parte similis rei, si apponatur, ut aqua cum aliâ parte aquæ, ignis cum igne &c. Tertio, quid agere potest arenula, & alia hujusmodi?

Dices secundo contra secundam conclusionem, XII. homo in maximo constitutus potest nutrirî: item si pungatur ab apiculâ, nonnihil intumescet, ergo poterit augeri, ergo non habet maximum. Resp. primò, eâ nutritione tantum perdit quantum acquirit, venisset, sicut faciunt homines in statu. Secundò dico, licet homines tamen tantum deperdet, & sic plus minùs semper in eadem erit magnitudine, quod est habere terminum moraliter. Ad id de tumore, dico, intumescere non esse propriè augeri, cum per tumorem non acquirit plus materiæ, quàm antea, sed solum eadem ulterius extendatur.

DISPUTATIO VII.

De Generatione accidentali, seu de alteratione.

PERACTIS quæ ad generationem substantialem, & præcipuam pertinent, sequitur ut nonnulla de minùs principali generatione, seu de alteratione attemamus, quæ inter qualitates, & accidentia versatur, eorumque naturam, activitatem, op-

positionem, & peculiarem secundum diversos gradus correspondentiam explicat, quæque non patiores, nec minoris momenti difficultates continet, quàm præcedens, ut disputationis decursu constabit.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

SECTION